

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het V. Capittel. Van de Ketterijen van de Donatisten. Anno 350.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

ninghe ghehadt om de Martelaren / met hoor haer
te knielen / te eeren als Goden / soo en is dan in
dit ons knielen de minste afgoderij niet ghele-
ghen.

Wat het tweede belanght / siet daer van de der-
de Aen-merckinghe van het derde deel, hier boven.

HET V. CAPITTEL.

Van de Ketterijen van de

DONATISTEN.

Anno 350.

§. I.

Het eerste stuck. rakende hare af-scheu-
ringhe vanden stoel van Roomen.

T En eersten, Den H. Augustinus *lib. 2. contralit-
ter. Petil. Cap. 51.* ghetuyghet dat dese ketterij /
den stoel van Roomen noemden / den stoel der
pestilentie

Alsoo spreken oock onse Dientw-ghefinde.

Den stoel van Roomen seght Calvijn in *Cap. 21.
Ioan. vers. 15.* Is een siel-moorders stoel / upt den
welcken de Kercke ellendelyck verdzucht wert.

In *Ephes. 4. vers. 14.* noemt hy t'een duyvelsche Syna-
goge.

Daniel Chamierus *lib. 16 de Antich. cap. 3. in Titulo:
Roomen /* seydte hy / is den stoel vanden Antich-
christ.

Den

Den selven naem gheeft hem Petrus Cabeljau in
sijn Catholijcke Waerheydt pag 245.

Ten tweeden ghetuyght den H. Optatus *lib. 2. contra
Parmen*: van dese ketterij/dat sy vracghden: Wae
gheeft cander sijn in de Roomsche Kercke, anders dan
die kinderen der helle voortbrenght?

Dit sijn scheldinghen, en lasteringhen, seght Opta-
tus

Alsoo schelt en lastert Joannes Calvijn *lib. 4. Instit.
cap. 4. § 2* segghende/ dat in het Pausdom de leere
heel begraven/ende uptgheroeyt is/ ende dat de
ghemeene vergaderinghen scholen sijn van asgo-
derij/ ende godloofhepdt.

Desghelijckx oock Guilielmus Perkinus *de Consti-
ctu Christi pag. 110.* Dat is waerachtigh / sepd hy/
dat de teghenwoozdighe Roomsche Kercke het
ghesctelyck Babylon is / eene moeder van alle
grouwelijckheden/niet de huypt Christi, maer een
hoere.

Ten derden sepd den booznoemden Optatus Mile-
vitanus, dat de Donatisten *lib. 2. contra Parmen*: moec-
willigh waren, en stout, jae heyligh-schenders om dat sy
den stoel van Roomen bestreden, ende bevochten, niet
passende op d'authoziteyt der selfs; t'is de pijn
weert te hoozen sijn woozden wat breeder.

Ghy en koat, niet loochenen, sepd hy / ofte den Bis-
schoppelijcken stoel is in de stadt Roomen, eerst gheghe-
ven aen Petrus, waerom hy oock steen, ofte Cephaz ghe-
noemt wort, in welcken stoel de eenigheydt soude onder
houden worden, op dat de andere Apostelen niet en sou-
den voor haer selven elck sijnen stoel in t'besonder voor-
staen, soo dat hy nu schismatijck, ende een sondaer sou we-
sen, die teghen desen besonderen stoel, eenen anderen sou-
de stellen: Soo heeft dan Petrus gheseten den eersten in
desen eenighen stoel, den welcken den eersten is onder de
gaven: aen hem is Linus ghesuccedeert, aen Lino. Cle-
mens, aen Clemens, Anacletus, aen Anacletus, Evaristus,
aen Evaristus, Sixtus, &c. tot Siricius toc. Thoont nu
ghy-lieden den oorspronck vande u lieden stoel, de ghene

die u lieden wilt toeschrijven de H. Kercke. Tot hier toe Optatus, teghen de Donatisten.

Jaer den selven Optatus *lib. 3. contra Parmen*: deure strijckt de *Massalianen* als scheurders vande eenigheydt, om dat sy't niet en hielden met die van Roomen.

Dat Partije hier in / ende met de Donatisten, ende *Massalianen* ober-een-komt / en heeft gheene proube van doen / want de sake wijst haer selven uyt; verbolghens moeten die van Partije ghehouden worden booz moerwillighe, stoute, heyligh-schenders, ende scheurders van de eenigheydt.

Ten vierden gherupghet Optatus *Milevitanus lib. 2.* dat de *Donatisten*, teghen den stoel *Patri* ghebruyckten de macht vande sleutelen des Rijcks.

Soo doet mede Calvijn *in cap. 23. Matth. vers. 13.* als hy seyd: De Papiſten smeden sleutelen die maer een droom / en phantastie zijn; niemant en heeft handelinghe van dese sleutelen / dan de ghe-en die dienaeren der Leere zijn. Soo spreeckt Calvijn: Dat is te segghen (soo de Donatisten van haer selven spraken) niemant heeft de sleutelen als de Waen-ghefeszmeerde.

Soo spreeckt oock Guilielmus Perkinſius *in Ep. Iude 24. 1427.*

De wijſe / seyd hy / wy dooz den dienst des Woordts de macht hebben van open te doen / ende te sluyten / soo hebben wy dan de waerachtighe Kercke.

Indien semandt nu haer vraeght / of sy dit doen met authoriteyt vanden stoel van Roomen? Sy spotten daer mede / soo als oock de Donatisten deden.

Thu is de vraeghe: Of de Donatisten als sy eer-tijds den Stoel van Roomen, seydten te wesen / een stoel van pestilentie, des selfs lidmaten / kinderen der helle, ende teghen den selven treden; haer selven de macht der sleutelen toeschreven sonder des selfs authoriteyt; berispelijck waren / of niet?

Soo

Soo niet? hoe heeftse dan Opatas Milevitanus om die reden hoorz moetwilligh, stout, ende heylighschanders ghehouden? Hoe heeftse Augustinus hier ober berispt / segghende: Waerom noemt ghy den Apostolijcken stoel, den stoel der pestilentie? indien het om de menschen is, die ghy meynt de wer te spreken, en de selve niet en onderhouden; heeft dan de Heere *Iesus Christus* iniurie ghedaen aen den stoel *Moyssis* daer de *Phariseen* in saten, vande welcke hy seydt:

Sy segghen, ende en doent niet?

Waren de Donatisten bertspelijck om dat sy den stoel van Roomen den stoel der pestilentie noemden / *Et. Ergo* van ghelijcken onse *Nieut* gherefozmeerde / die al het selve doen ende segghen.

Ydele uytvlucht van *Partije*.

TEn volght niet sal *Partije* segghen / want den stoel van Roomen was een heel ander dinghen ten tijde vande Donatisten, als hy nu is teghentwoordighlijck.

Ich braeghe u waer in dat ghy het onderschept stelt / ofte in de Leere, ofte in de wercken?

Stelt ghy het in de wercken? hebt ghy niet ghehoort dat Augustinus den stoel van Roomen niet begheert ghenoemt te hebben den Stoel der Pestilentie, al-hoe-wel de menschen die daer in sitten niet en doen t'ghene sy leeren / ende dat / om die wil dat het den Apostolijcken stoel is?

Stelt ghy het onderschept in de leere? Stet ghy niet claer hoorz de ooght dat de Donatisten het selve pretert kosten hoorzwenden / jae metter daet hebben ghedaen / soo als blijkt namelijck upt de brieven die den H. Augustinus gheschreven heeft teghen *Petilianum*?

Tweede uytvlucht.

DE Vaders selve hebben Roomen gheuoemt Babylon. ende de Paus den Antichrist, waerom dan de Donatisten, ende Gher. so. meerde meer hier oer berispt als die Vaders?

Ick en can niet eenen Oudt vader binden die opt soo ghesproken heeft:

Hieronymus berispt wel de fauten van die van Roomen, maer noyt soo verre / dat hy den Apostolijcken stoel / soude gheuoemt hebben den Stoel der Pekilentie, ofte met andere smadelijcke woorden daer van ghesproken: gheensins niet: Maer spreekt daer van altydt met alle respect.

Bernardus heeft wel gheseydt / dat de ghene die t'sijnen tijde sat op den stoel van Roomen, den Antichrist was / maer hy sprack niet van eenen wettighen / maer ontwettighen Paus / die met ghewelt dien stoel hadde in ghebaren / ende de Kercke Christi gescheurt: Ter contrarien als hy aensprack den wettighen Paus Eugenium dan sprack hy hem aen als een stadt-houder Christi, &c.

Wat belanght den Cardinael Benno, Hincmarus, ende andere van soodanighe stoffe / die aenhiel den met den Keyser Henricus teghen de wettige Pausen / die moeten hy alle ghesonde verstanden niet meer gheliden / als menschen die niet nae de waerheyt / maer alleen naer hare berbitterde galle / ende passie sijn booztghegaen.

Indier voeghen / dat ick niet en can sien hoe Partije can ontgaen de berispinghen / ende berdoementinghen die Augustinus, ende Opratus hebben upt ghesproken teghen de Donatisten om het versmaden vanden stoel van Roomen.

Derde uytvlucht.

DE Chronijk-schrijver van Maegdeburgh.
Cent. 4. Cap. 10. singhen hier wederom haer
out lieken/segghende: Dit soude miss' hien sommi-
ghe stooren dat *Opratus* te veel verheft den stoel *Petri*,
ende de successie van de Roomsche Bisschoppen.

T'sijn wederom beuseltugen *Opratus* en soude dit
soo opentlijk niet durben seggē hebtē/ten waer
dat het t'gemeen gheboelen h' oede ghewest van
sijnen tijt; of soo het niet en was / hoe komt het
dat hem niemant van soo menighe treffelijke
Aetfaers/die t' sijnen tijde leefden / en heeft we-
derlept?

§. II.

Het tweede stuck vande ketterije der
Donatisten rakende de H. Olye,
en salvinghe der Prieste-
ren. &c.

DEN *H. Opratus Mileviranus lib. 2. contra Parmenian.*
D'berhalende veel goddeloose stucken die de
Donatisten, t'sijnen tijde teghen de Catholijcken
bedreuen/seght onder andere.

Sy hebben, sept hy/her sletcken van de ghewijde
olye of van t' Christma door de vensters ghelincen om
het selve te breken.

Daernart haer aen sprekende/sept hy: Leert
ons, waer dat gheboden is de hoofden der Priesteren te
zak eren, de wijle de boecken der Coninghen segghen
dat de Priesters ghesalf sijn? Godt heeft gheleert dat
hy oock in een sondaet de olye niet en wilde gheraecte
hebben; dat ghy de olye aen den Priester van Godt ge-
geven

geven niet en moest raken, moit ghy lieden leeren van David.

Godt beschermt sijn olye, want alhoewel de sonde vande mensch is, de salvinge nochtans is vande goddelijckheyt: En raect, seght Godt, mijne ghesalfde niet: Daerom, op dat de olye die van Godt is, niet gheslagen en worde, als de sonde vande mensch wort gheslagen.

Wie en siet hier niet klaer dat de Donatisten, gheslaghen byanden waren van het bewaren der ghewijde olye, of Chrisma, ende vande salvinge der Priesteren?

Laet ons nu hoozen hoe dese saecke staet met de Nicenw-gherefozmeerde. Sonder te spreken van die van onse Partije/ de welke binnen de stadt van Thienen ontrent het jaer 1637. hare leerfen met de ghewijde olye hebben ghesmeert/ hoozt Ioannem Caluyn: *lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 11.* Wy en achten / sept hy / de olye der Papisten niet eenen dreck weerdich. *Incap. 8. Actor. v. 14.* Moemt hy se / een stinckende olye. *lib. 4. Instit. Cap. 19 §. 10.* Moemt hy se / sweert dat dooz den stinck des aefscens ontrenicht / ende betoobert is. §. 8. Moemt hy se een olye die deur de leughen des dubbels ontrenicht is.

Wat de salvinghe der Priesteren aengaet: Dat is haer schoon olye / sept hy / *lib. 4. Instit. Cap. 19 §. 31.* de welke / ghelijck sy segghen / een merck indrukt / t welck niet en kan nuytghewischt werden / als of men olye niet en koude met sant / ofte met sout / oft (ist dat sy stijbet aenkleeft) met seepe afwasschen.

Item §. 10. van twien hebben sy doch de salvinge ontfanghen?

Caluyn oude dat moeten braeghen van Augustinus / en van Hieronymus ende van Opratus Milavianus, ende andere van waer dat de salvinghe quam / die sy tharen tijde ontrent de Priesteren ghebruykten.

Augustinus *lib. 2. contra Petilianum cap. 104.* Moemt dese

dese salvinge. Het Sacrament van t' Chrisma, heet
 vvelck in soorte van seculike teeckenen alsoo vvel
 heyligh is, als de doopinge met vvater.

Doorzers / seyt hy / Maect onderscheyt tusschen
 het sichtbaer H. Sacrament, t'vvelck vvelcken kan ende in
 goede, en in quade, voor die tot loon, voor dese tot oor-
 deel, ende tusschen de salvinge der liefde.

D. Cabeljan in sijn Memory-boeck *parte 2. pag 32.*
 Wilt hebben dat Augustinus hier alleenlijck spreecte
 van een salvinge die volgens de ghevoonte van die
 tijt, een deel vvas van den doop.

Wel aen: Genomen het was soo; (want t' en
 is de plaetse hier niet om daer van te disputeren)
 D. Cabeljan moet my bekenne dat dese salvinghe
 van Petilianus, ende andere Donatisten, dapper be-
 streeden / ende bespot wiert / ende dat Augustinus,
 hem alsoo dapper daer teghen ghestelt heeft: soo
 blijven van de Nieuw-gheerfozmeerde aen de
 Donatisten ghelijck ten misten in dit stuck / dat sy
 mede bestrijden / ende uprlachen de salvinghe /
 die wy / nae de ghewoonte der oude Kercke in
 den Doop ghebruicken; ene ghewoonte / de
 welcke / ende van Cyprianus (soo Vekici aentwijst)
 ende van Innocentius, ende van t' Concillie van
 Eliberis, ende van Leo etc. woxt aengheprezen / en-
 de hoor goet ghehouden.

Laet ons hoorder hoorzen wat den H. Optatus
 Milevitanus noch seght vande Donatisten.

Hy berwijst se dat sy het H. Sacrament heb-
 ben gheworpen hoor de honden / doch niet sonder
 straffe / aenghesten dat de autheurs van dit
 schemelstuck van haer eyghen honden verscheurt
 sijn gheweest. *lib. 2. contra Parmen.*

Item *lib. 6.* berwijst hy de Donatisten, dat sy de
 autaren Gods (op de welke sy / noch Catho-
 lijk wesende / altemet hadden gheoffer) ghebro-
 ken / gheschaeft / ende wech ghenomen hebben:
 Vvat meerder heyligh-schenderye, seyt hy / als de au-
 taren te breken, op de welke ende de ghebeden des
 volcx, ende de lidmaten Christi sijn ghedraghen ghe-
 weest

weest daer den Almogenden is aengheroepen geweest? de Autaren, segghe ick, op de welke den saelichmaecker gheen gifte en heeft willen ghestelt hebben, als die op den peijs soude ghebout sijn? Want wat is den Autaer anders als de woonplaetse van het lichaem, ende bloedt Christi? Dit altemael heeft u' rasernye, ofte afgeschaeft, of ghebroken, of wechgenomen: T'is een schelm-stuck over al, aen soo een groote sake de heyligh-schendige, ende godloose handen te slaen.

Wat hadde Godt u l. ghedaen, die daer plocht aengheroepen te worden? Waer in hadde *Christus* u l. vergramt, wiens lichaem ende bloedt daer op sekere tijden woonde? Waer in hebt ghy lieden u eyghen selven verstoort, dat ghy die Autaren soue breken, op de welke, ghy lanck voor ons, heylhelijk (soo ghy u laet voorstaen) hebt gheoffert? Als ghy onse handen godloos ick daer vervolght, daer het lichaem *Christi* woonde, gh' hebt uwe eyghen handen gheslaghen. Op dese maniere hebt ghy de Ioden naeghevoight. Sy hebben de handen gheslaghen op *Christum* aen t'kruys: van u l. is *Christus* gheslagen op den Autaer.

Dit grouwelijk stuck is verdobbelt gheweest, als ghy oock de Kelcken ghebroken hebt, die het bloedt *Christi* droeghen. Welcker specien ghy hebt gesmolten, ofte in een gheslagen, ende verkocht: Ghy hebt oock uwe handen laten verbranden, met de welke ghy, voor ons, de selve kelcken ghehandelt hadt.

Ick sie wel wat ghy my segghen sult, te weten: T'is beule kt, dus van bevelste gheraecht is: Doch ick antwoorde, dat het licht is uyt uyt te lasteren, ende te schelden: Maer als men ymant eenich misdaet te laste legh; het moet nootsakeelijck, ende oentlijck bewesen vordens: Wie isser oyt in de Kercke ghekomen, die daer heyligh-schendige Sacrificien gesien heeft? de menschen konnen bevelct worden, door heyligh-schendigen Roock, ende Sacrificien, en bloedt: Maer wie van ons is oyt uyt sulck een oorlake in de Kercke gegaen: VVie heeft aen de afgoden ghewierooct? &c.

**Dit hebbe ick altemael uyt Optras in t'lanck/ ende breedt willen ophalen/op dat die te klaer-
der**

der de ober-een-konste des Nieuw-Ghereformeerde, met de oude Donatisten soude bliken booz d'oogh.

De Donatisten hebben het H. Sacrament booz de honden geworpen.

De Nieuw-Ghereformeerde, hebben het selve in de staet van Thienen geworpen booz haere Preerden: hebben dat elders ghe rappelt onder hare boeke/ soo men in haer eygen Martelaers boeck lesen kan/ daer meer als een/om soodanich een seyt/wozt gheprezen/ende ghehouden booz Martelaer.

De Donatisten; hebben de Autaren ghebroken/ de kelcken ghesmolten/ ende verhocht

De Nieuw-Ghereformeerde, worden in dit stucke overruyght niet alleen dooz de obergebleven ruinen / maer oock dooz alle historien van onse tijden.

De Donatisten; seiden dat sy dit deden / om dat men sy de Catholycken van haren tpe/afgoederije bedreef.

Die selve roepen van ons / de Nieuw-Ghereformeerde.

Wy daer teghen / segghen met *Optatus Milevitanus*, dat de Autaren de woonstede sijn des lichaems, ende bloedts *Christi*: Dat *Christus* daer op by tijden vvoont: Dat de kelcken draeghen sijn bloedt. &c.

Dies niet teghenstaende / ghelyck de Donatisten mer de daer selve/ ende misachtinghe thoonden / dat sy dit niet en gheloofden; alsoo mede thoonen onse nieuw-ghereformeerde / metter daer/ende twer woorden/dat sy sulcx niet/konnet aen nemen.

Ydele uytvlucht van Partye.

Dominus Cabeljau in sijn Memory-boeck part 2. pag. 100. handelt van boozsejde plaete van *optatus Milevitanus*, seght: Dese Out-bader om te

vergrootten de rasernye, ende boosheyt der Donatisten, in t'raseren vande Kercken, ghebruijckt wel eenige soete slaghen, figuren vande reden-konst, met te seggen, dat de Altaren, sit-plaetsen waren van des haeren lichaem, de kelcken, draghers van sijn bloet: Maer men doet hem ongelijck, als men dit verstaen wil hebben eyghentlijck, als of hy gesien hadde op een lanck daernaef versierde transsubstantiatie, daer hy inder daet, onder die figuren, anders niet heeft willen te kennen gheven, dan dat de rasende Donatisten haer niet hadden ontsien, de handen te schenden aen het gereetschap vande Gods-dienst, de tafels, en vaten, in welke de heylighe panden van Christi vleesch, en bloedt dickmael ghedragen waren.

Sal hier de eenvoudighe ghemeente van Partye noch blijven steken in hare blintheyt? sal sy hier ten lesten hare oogghen niet openen/ende sien hoe de rechtsinnighe Out-baders van hare Predikanten verdraept worden?

Is het niet ghenoech dat Chrysostramus, ende Nysenus hy haer moeten passeren vooz hoogdzagghende/ende hyperbolische sprekers/ wannet sy klaer segghen/dat het lichaem selve/ende bloedt Christi, op den Altaer ende in de kelcken is: moet hier noch by komen Opratus, ende mede passeren vooz sulcx?

Choont my *D Cabeljan*, een woort in Opratus, npt welck ghy een stercken fondamentz hebt/om te segghen dat hy niet eyghentlijck spreekt.

Choont my een woort in hem/t'welck occasie kan gheben / om te segghen / dat hy niet en spreekt van t' lichaem / ende bloedt Christi, t'welck daer op den altaer selve / ende in de kelcken tegenwoordich was / maer alleen van de panden des vleeschs, ende bloeds Christi. Waer seght hy dat? waer spreekt hy den orateur? waer vergroot hy de sake?

Is dit niet alles willen draepen naer utwe eyghen inbeeldinge/ende pdele phantasie / met de welke ghy een vooz-oordeel hebt/dat alles/wat klaer/ende duydelijck wert gheseyt vande tegenwoort:

woordicheyt des lichaems Christi selve op den
sutaer / ende sijns eegens bloeds in de kel-
ken / moet verstaen worden onepghentlyck : dat
het is een hooch-dragende maniere van spreken
wat reden / om dese boozgaende woorden van
Opratus niet te nemen soo sy leggen / en luyden
Wat reden om te giffen ende blindelinc te slaen
nae sijne meyninghe / daer ghy sijne woorden /
soo klaer / ende dupdelijck hebt alst moghelijck
is :

Blijckt dan / dat dit niet anders en sijn als
pbele upbluchten / om slechte menschen te
paepen / maer gheensing bestandige redenen / om
ghesonde verstanden te holdoen : Ende dienbol-
gens blijft ghy lieden aen de Donatisten , in de dze
boozgaende stucken ghelijck.

§. III.

Het derde stuck vande ketterye der
Donatisten Raekende den Doop
Ioannis, en Christi.

TIs seker dat het een algemeen gheboe-
len is gheweest van bykans allegaer de
Out-vaders dat den Doop Ioannis heel
verscheyden is vande Doop Christi : want om
niet te spreken van andere / wy hebben hier ober
de ronde bekentnisse van onse Partye selve.

Ten eersten van Daniel Chamierus *de Bapt. lib. 5. Cap.*
12. §. 6.

Daer hy seght : Wy weten dat de Papisten een
groot pretext hebben van de Out vaders, de welcke by-
kans allegaer hen hier in sijn voorgeaen , dat den doop
Ioannis verscheyden is vande Doop Christi.

Ten tweeden van Ioannes Caluyn *in cap. 3. Matth* Wy
en moeten ons oock, seyt hy / daer deur niet laten bewe-

ghen, dat dese opinie by veele over langhe tijden ghe-
weest is, dat den Doop *Ioannis*, van den onse verschey-
den is.

De Donatisten ter contrarisen leerden dat den
Doop *Ioannis* niet verscheyden en was van den
Doop Christi.

Met de leeringhe van dese ketteren komen pre-
cis over een de Nieu-gherefozmeerde.

Ten eersten, *Ioannes Caluyn lib. 4. Instit. Cap. 15. §. 7.*
Het is ons seker/sept hy/ dat de dienst *Joannis*/
ende de dienst die daernaer de Apostelen bevolen
wert/gantschelyck een is: Want het en is daer-
om niet een ander Doop / om dat hy van ver-
scheyden handen bedient is/maer de wijle het de
selve leere is / sod' woxt daer den bewesen dat
het oock de selve Doop is.

Ten tweeden *Daniel Chamierus lib. 5. de Bap. Cap. 12.*
§. 7. Alle hadt des waters/sept hy/ tot penitentie/
ende vergevinghe der sonden/dooz Christum god-
delijck inghestelt sijnde vooz de Christelijcke ghe-
meente / is den Doop Christi; maer den Doop
Ioannis, is sulck een hadt gheweest / ergo den
Doop *Ioannis*, is den Doop Christi gheweest.

Ten derden: De Professeurs van Leyden in *Synopsi*
disp. 45. pag. 643. Wy stellen / segghen sy/met de
Gherefozmeerde kercken / dat den Doop van
Ioannes begost / indien ghy de substantie aensiet/
den selven is met den Doop/ die vande Aposte-
len/dooz den last Christi, gecontinueert is.

Ten vierden: *Fredericus Wendelinus libr. 1. Christ.*
Theol. cap. 22. Thesi 8.

Den Doop/ die vande Apostelen daernaer is
bedient gheweest / en was van gheen meerder
kracht/als den Doop van *Ioannes*.

Ten vijfden, *Samuel Veltius in sijn Waerheys lichte*
pag. 82 par. 2. Art. 17. Wy segghen/sept hy / dat den
Doop *Ioannis*, ende die van Christus in de substan-
tie/en wesen eenderley is.

Ten lesten, *Petrus Cabeljau in sijn Catholijcke VVaer-*
heyt pag. 764. Daer en kan noch kracht / noch
waer-

waerheyt sijn in de redenen Augustini inden Doop Joannis niet en is gheweest in substantie het selbe Sacrament met onsen Doop.

Dit is al-te mael soo claer dat het niemant van Partije in twiffelachtigheyt trecken kan/veel min loochenen.

Eben claer is't/dat dit het selbe / ende eyghen gheboelen der Donatisten gheweest is: Want den H. Augustinus heeft-se hier ober berispt / ende wederleydt *Lib. 2. contra Petilianum cap. 34. ende 37.*

Voor eerst, seght Augustinus: Ghy hebt boven gheseydt, dat den Doop van *Ioannes* gheen ander en is als den Doop *Christi*.

Dese leeringhe wederleydt Augustinus met vele verscheyden redenen / ende Schrifturen; onder andere seyd hy

Ten tweeden: Die van *Ephesien* ghevraeght zijnde, waer in sy ghedoopt waren, hebben gheantwoordt: In den Doop *Ioannis*, die niet toebehoort tot den Doop *Christi*, ende is gheen deel, noch trap daer van: oft andersins dan wierdt het water des Doops *Christi* herhaelt, oft indien den Doop *Christi* alsdan door twee waters volbracht wierdt, soo is hy dan nu min volmaect; want dat water nu niet ghegheven wordt: 'twelck door *Ioannes* ghegheven wierdt: Al dit te ghevoelen is godloos, en sacri-legie.

Ten derden: Nu moeten wy alleenlijck sien, dat den Doop *Ioannis* een ander is, als den Doop *Christi*. Alwaer Augustinus hoorder in't langh / ende hreedt leert/ dat den Doop *Ioannis* een enckele figure is gheweest vanden Doop *Christi*, stellende den selben/ neffens 't passeren der *Israeltiten* dooz de roode zee/ &c.

Ten vierden, seyd hy wederom; Alsoo is den Doop *Ioannis* een ander, ende een ander is den Doop *Christi*.

Ten lesten Dat is claer, dat den Doop *Ioannis* een ander gheweest is als den Doop *Christi*.

Wat middel nu hoor Partije, om hier uyt te ghevaken: Laet ons hooren.

Ydele uyt-vlucht van Partye.

DAniel Chamierus *Lib. 5. de Bapt. cap. 5. §. 6.* seght / dat dit een sake, oft disput is van minder ghewicht.

Wel hoe? soo is dan Augustinus wel dwaes gheweest / dat hy soo veel mochte ghedaen heeft om die selve leeringhe te wederlegghen in de Donatisten: Verhalven moet hy bermetelijck / oft seer ontwetende gheweest zyn in de Schrifuren / de wijle hy dese leeringhe noemt / een goddeloos, ende heyligh-schendighe leere, is dit een tecken / dat dese opinie ten tijde Augustini ghehouden wierdt booz een sake van minder ghewicht?

Tweede uytvlucht.

Joannes Calvijn *Lib. 4. Instit. cap. 16. §. 7.* seght / Men moet die scherpsinnigheydt Augustini niet toelaten, daer hy seydt, dat de sonden in den Doop *Ioannis* wierden op hope vergeven, maer dat sy in den Doop *Christi* waerachtelijck worden vergeven.

Ep liebe / wat gh'al seght; wat sult ghy l. noch al maken bande Oudt-vaders / als sy u l. met de oude Kercke reghel-recht teghen gaen; Epiphanius, soo wy boven ghehoort hebben (als hy u soo teghen gaet / dat mer niet op kan segghen) is superstiticus; Hieronymus is te bitter ende te vehement; Chrysoftomus, ende Nyssenus spreken aldan op sijn Orateurs; Optatus Milevitanus maect de saken te groot door de figuren der reden-konste; Augustinus is ketteresch; nu ten lesten komt het op een scherpsinnigheydt uyt; hy heeft wat te hoogh ghespeculeert in dese materie / is't niet waer? **W**el acu: wat seght ghy dan van bykans allegaer de andere Oudt. vaders, de welke (soo Chamierus boven bekennt) leeren / dat den Doop Joannis gantschelijck verscheyden is vanden Doop Christi; oock

Vande Ketterijen der Donatisten. 359
dochtom de selve reden & hebben die oock allegaer
te hoogh ghespeculeert :

Derde uytvlucht.

NIemandt en moet daerom beroert zijn, seght *Ioannes Calvijn*, dat de oude Leeraers arbeiden, om een onderscheydt te maecten tusschen *Ioannem*, ende d'Apostelen, aengaende den doop, want wy en moeten haer ghevoelen soo groot niet achten, dat wy soudē daer door de vastigheydt vande Schrifture verswacken.

Wat seght ghy daer van Chamierus? Ick / segdt hy / weet wel/dat bykans allegaer de Oudt-vaders / teghen ons leeren / dat den Doop Joannis verscheyden was vanden Doop *Christi*: Maer wy meynen dat het gheene quade vrybeydt en is, in eene sake van minder ghewicht, de personen van kant gheselt hebbende, liever de redenen te volgen.

Ick dacht wel dat het op't verwerpen / ende van kant stellen der *H. Oudt-vaderen*/ende van d'oude Rechtinnighe Kercke moest upkomen / want andersing en wasser gheen middel booz Partije om hier up te gheraken. *Calvijn* seght / dat hy liever Schrifture heeft te volgen/en *Chamierus* de redenen, als't gheboelen van d'Oudt-vaders: Jae? is dat moghelijck? Ick heb altydt ghemeynt / dat *Augustinus* namelijck / de ghetrouwste ghetuyghe van d'oudtheydt was, ende dat hy soo scherpsinnigh was (want ick hadde dit ghelesen in den boeck van *Calvijn*) wie soude nu opt ghedacht hebben / dat dese man noch Schrifture en verstout/noch reden ghebruyckte? Wie soude opt ghedacht hebben / dat bykans allegaer de Oudt-vaders hotteticken zijn gheweest in de Schrifture / ende mannen sonder reden/ten opsichte van *Calvijn*, *Chamierus*, ende hare adherenten? Du sie ick wel / dat Partije niet alleen een verkeerde leere heeft ghebracht inde wereldt; maer oock/dat sy de wereldt selve van onder tot boven ghekeert / ende daer van een verkeerde wereldt ghemaecht heeft.

Ich stuyte dit met den H Augustinus *Lib. 3. contra Parmen cap. 2.* daer hy sich beroept op d'auctoriteyt van Cyprianus, ende braghe met hem: Als die groote mannen, ende Bisschoppen, met vryheydt gheleert hebben, dat den Doop Joannis vericheyden was vanden Doop Christi, ende dat ghestelt hebben in hare schriften, die tot de neekomelighen moesten comen, was het alsdan de rechtsinnighe Kercke Christi, oft niet? was het de Kercke Christi? hoe zijn dan Cyprianus, ende bykans alle d'Oudt-vaders, soo verre afgeweken in hare leere? vvas het de Kercke Christi niet? hoe konde ghy lieden nu roemen, dat ghy d'eenighe Kercke hebt, indien I in die tijd-n heeft laten te zijn? tot hier toe Augustinus: maer ick ghy loobe dat dit wederom sal wesen een seerpsinnigheydt van Augustinus.

HET VI. CAPITTEL.

De Ketterije vanden Aposthaet

I V L I A N V S.

Anno 337.

§. I.

Rakende het eeren, ende maecten
des Cruys.

DEN H Cyrillus Alexandrinus *Lib. 6. in Iulianum,* seght dat den Aposthaet Julianus met de Catholijcken t'synen thide plocht te spotten/segghende: O ellndighe menschen! ghy aenbidt het houdt des cruys, ende ghy druckt de beelden daer van op uyve voorthoofden, ende schildert die voor uyve huysen.

Hier